

Judikatūras krājums

Lieta C-524/15

**Kriminālprocess
pret
Luca Menci**

(*Tribunale di Bergamo* lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – Pievienotās vērtības nodoklis (PVN) – Direktīva 2006/112/EK – Maksājamā PVN nemaksāšana – Sankcijas – Valsts tiesību akti, ar ko paredz administratīvo sodu un kriminālsodu par tām pašām darbībām – Eiropas Savienības Pamattiesību harta – 50. pants – Princips *ne bis in idem* – Administratīva soda krimināltiesisks raksturs – Viena un tā paša pārkāpuma pastāvēšana – 52. panta 1. punkts – *Ne bis in idem* principa ierobežojumi – Nosacījumi

Kopsavilkums – Tiesas (virspalāta) 2018. gada 20. marta spriedums

1. *Eiropas Savienības pašu resursi – Savienības finanšu interešu aizsardzība – Cīņa pret krāpšanu un citām nelikumīgām darbībām – Dalībvalstu pienākums ieviest efektīvus un atturošus sodus – Apjoms – Finanšu pārkāpumi pievienotās vērtības nodokļa jomā*

(*LESD 325. pants*)

2. *Pamattiesības – Eiropas Savienības Pamattiesību harta – Piemērošanas joma – Savienības tiesību īstenošana – Valsts tiesiskais regulējums, kurā paredzēts administratīvs un kriminālsods nolūkā nodrošināt pievienotās vērtības nodokļa iekasēšanu un apkarot krāpšanu – Iekļaušana*

(*LESD 325. pants; Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 50. pants un 51. panta 1. punkts; Padomes Direktīvas 2006/112 2. un 273. pants*)

3. *Pamattiesības – Eiropas Cilvēktiesību konvencija – Instruments, kas nav formāli iekļauts Savienības tiesību sistēmā*

(*LES 6. panta 3. punkts; Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 52. panta 3. punkts*)

4. *Pamattiesības – Princips *ne bis in idem* – Piemērošanas nosacījumi – Krimināltiesiska rakstura procedūru un sodu kumulēšana – Vērtēšanas kritēriji – Pārkāpuma kvalifikācija valsts tiesībās, pārkāpuma raksturs un piemērotā soda smagums*

(*Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 50. pants*)

5. *Pamattiesības – Princips ne bis in idem – Piemērošanas nosacījumi – Viena un tā paša pārkāpuma pastāvēšana – Vērtējuma kritērijs – Faktu identiskums*

(Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 50. pants)

6. *Pamattiesības – Princips ne bis in idem – Ierobežojums – Valsts tiesiskais regulējums, atbilstoši kuram ir pieļaujams kumulēt administratīvu sodu ar krimināltiesisku raksturu un kriminālsodu – Pieļaujamība – Nosacījumi – Ierobežojums, kam jāatbilst vispārējo interešu mērķim – Mērķis nodrošinātu PVN iekasēšanu pilnā apjomā – Iekļaušana*

(Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 50. pants un 52. panta 1. punkts)

7. *Pamattiesības – Princips ne bis in idem – Ierobežojums – Valsts tiesiskais regulējums, kurā ir paredzēta administratīvu sodu ar krimināltiesisku raksturu un kriminālsodu kumulēšana – Pieļaujamība – Nosacījumi – Samērīguma principa ievērošana – Apjoms*

(Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 49. panta 3. punkts, 50. pants un 52. panta 1. punkts)

8. *Pamattiesības – Princips ne bis in idem – Atzišana Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 50. pantā un Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 7. protokola 4. pantā – Vienāda nozīme un piemērojamība – Hartā paredzētais aizsardzības līmenis, ar ko netiek pārkāpts minētajā konvencijā paredzētais aizsardzības līmenis*

(Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 50. pants 52. panta 3. punkts un 53. pants)

9. *Pamattiesības – Princips ne bis in idem – Ierobežojums – Valsts tiesiskais regulējums, atbilstoši kuram pret personu var uzsākt kriminālprocesu par pievienotās vērtības nodokļa nesamaksāšanu, saistībā ar kuru par šiem pašiem faktiem jau ir ticis piemērots krimināltiesiska rakstura administratīvs sods – Pieļaujamība – Nosacījumi – Pārbaude valsts tiesā*

(Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 50. pants un 52. panta 1. punkts)

1. Skat. nolēmuma tekstu.

(skat. 19. un 20. punktu)

2. Tādu valsts nodokļu iestāžu piemēroto administratīvo sodu un uzsāktu kriminālprocesu par pārkāpumiem PVN jomā, kādi ir pamatlietā aplūkoti, mērķis ir nodrošināt pareizu PVN iekasēšanu un apkarot krāpšanu, tādēļ tie ir uzskatāmi par Direktīvas 2006/112 2. un 273. panta, kā arī LESD 325. panta un tātad Savienības tiesību īstenošanu Hartas 51. panta 1. punkta izpratnē (šajā nozīmē skat. spriedumus, 2013. gada 26. februāris, *Åkerberg Fransson*, C-617/10, EU:C:2013:105, 27. punkts, kā arī 2017. gada 5. aprīlis, *Orsi* un *Baldetti*, C-217/15 un C-350/15, EU:C:2017:264, 16. punkts). Tātad ar šiem sodiem un procesiem ir jāievēro Hartas 50. pantā garantētās pamattiesības.

(skat. 21. punktu)

3. Skat. nolēmuma tekstu.

(skat. 22. punktu)

4. Saistībā pamatlietas procesu un sodu krimināltiesiskā rakstura novērtējumu ir jāatgādina, ka saskaņā ar Tiesas judikatūru ir jāņem vērā trīs kritēriji. Pirmais kritērijs ir attiecīgā pārkāpuma juridiskā kvalifikācija valsts tiesībās, otrais ir pats pārkāpuma veids, un trešais – soda, ko attiecīgajai personai

varētu piespriest, veids un tā smaguma pakāpe (šajā nozīmē skat. spriedumus, 2012. gada 5. jūnijs, *Bonda*, C-489/10, EU:C:2012:319, 37. punkts, un 2013. gada 26. februāris, *Åkerberg Fransson*, C-617/10, EU:C:2013:105, 35. punkts).

Tomēr Hartas 50. panta piemērošana nav ierobežota vienīgi ar procesiem un sodiem, kurus valsts tiesībās kvalificē kā “krimināltiesiskus”, bet gan tā piemērošanas joma – neatkarīgi no šādas kvalifikācijas valsts tiesībās – aptver arī procesus un sodus, kas ir jāuzskata par tādiem, kam piemīt krimināltiesisks raksturs, balstoties uz abiem pārējiem iepriekš 26. punktā minētajiem kritērijiem.

Kas attiecas uz otro kritēriju tieši par pārkāpuma raksturu, ir jāpārbauda, vai attiecīgajam sodam ir galvenokārt piespiedu mērķis (skat. spriedumu, 2012. gada 5. jūnijs, *Bonda*, C-489/10, EU:C:2012:319, 39. punkts). No tā izriet, ka sodam ar piespiedu mērķi ir krimināltiesisks raksturs Hartas 50. panta izpratnē un tikai tas vien, ka šim sodam ir arī preventīvs mērķis, to neliedz kvalificēt par krimināltiesisku sodu. Turpretī pasākumam, kas vērsti vienīgi uz attiecīgā pārkāpuma rezultātā radītā kaitējuma izlabošanu, nepiemīt krimināltiesisks raksturs.

(skat 26., 30. un 31. punktu)

5. Saskaņā ar Tiesas judikatūru atbilstošais kritērijs, lai novērtētu viena un tā paša pārkāpuma pastāvēšanu, ir faktiskā sastāva identiskums, ieskaitot to, vai pastāv konkrētu apstākļu kopums, kuri ir savstarpēji nesaraujami saistīti un kuru dēļ attiecīgā persona ir galīgi attaisnota vai notiesāta (pēc analogijas skat. spriedumus, 2007. gada 18. jūlijs, *Kraaijenbrink*, C-367/05, EU:C:2007:444, 26. punkts un tajā minētā judikatūra, kā arī 2010. gada 16. novembris, *Mantello*, C-261/09, EU:C:2010:683, 39. un 40. punkts). Tātad Hartas 50. punktā par identiskām darbībām ir aizliegts piemērot vairākus krimināltiesiska rakstura sodus dažādu par šādām darbībām organizētu procesu noslēgumā.

Turklāt darbību un aizsargāto interešu juridiskajai kvalifikācijai valsts tiesībās nav nozīmes, lai konstatētu viena un tā paša pārkāpuma pastāvēšanu, ciktāl ar Hartas 50. pantu piešķirtā aizsardzība nevar atšķirties atkarībā no dalībvalsts.

(skat. 35. un 36. punktu)

6. Attiecībā uz jautājumu, vai *ne bis in idem* principa ierobežojumam, kas izriet no tāda valsts tiesiskā regulējuma kā pamatlietā, ir izvirzīts vispārējo interešu mērķis, no Tiesas rīcībā esošajiem lietās materiāliem izriet, ka šī regulējuma mērķis ir maksājamā PVN iekasēšana pilnā apjomā. Ņemot vērā nozīmi, kāda Tiesas judikatūrā ir piešķirta mērķim apkarot pārkāpumus PVN jomā (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2017. gada 5. decembris, *M.A.S.* un *M.B.*, C-42/17, EU:C:2017:936, 34. punkts, kā arī tajā minētā judikatūra), krimināltiesiska rakstura procesu un sodu kumulēšanu var attaisnot, ja šiem procesiem un sodiem šāda mērķa īstenošanai ir izvirzīti vēl papildu mērķi, kas attiecīgā gadījumā var attiekties uz šīs pašas attiecīgās pārkāpjošās rīcības atšķirīgiem aspektiem, un tas ir jānovērtē iesniedzējtiesai.

Šajā ziņā PVN pārkāpumu jomā, šķiet, ir leģitīmi, ka dalībvalsts vēlas atturēt no jebkuras PVN deklarēšanas un iekasēšanas pienākumu neizpildes un to apkarot, neatkarīgi no tā, vai tā ir izdarīta ar nodomu, attiecīgā gadījumā piemērojot vienotas likmes administratīvo sodu, no vienas puses, un novērst un apkarot šādu normu smagus pārkāpumus, kam ir sevišķi kaitīgas sekas uz sabiedrību un kas attaisno bargāku kriminālsodu noteikšanu, no otras puses.

(skat. 44. un 45. punktu)

7. Samērīguma principa ievērošana prasa, lai tāda procesu un sodu kumulēšana kā valsts tiesiskajā regulējumā paredzētā nepārsniegtu attiecīgajā tiesiskajā regulējumā noteikto leģitīmo mērķu sasniegšanai piemēroto un vajadzīgo pasākumu robežas, ņemot vērā, ka, ja ir izvēle starp vairākiem piemērotiem pasākumiem, ir jāizvēlas mazāk ierobežojošais un ka radītās neērtības nedrīkst būt

nesamērīgas ar paredzētajiem mērķiem (šajā nozīmē skat. spriedumus, 2010. gada 25. februāris, *Müller Fleisch*, C-562/08, EU:C:2010:93, 43. punkts; 2010. gada 9. marts, *ERG u.c.*, C-379/08 un C-380/08, EU:C:2010:127, 86. punkts, kā arī 2016. gada 19. oktobris, *EL-EM-2001*, C-501/14, EU:C:2016:777, 37. un 39. punkts, kā arī tajos minētā judikatūra).

Šajā ziņā ir jāatgādina, ka saskaņā ar šī sprieduma 20. punktā minēto judikatūru dalībvalstīm ir izvēles brīvība attiecībā uz piemērojamiem sodiem, lai garantētu ienākumu no PVN pilnīgu iekasēšanu. Tā kā šajā jomā nav veikta Savienības tiesību saskaņošana, dalībvalstīm ir tiesības paredzēt gan tādu kārtību, atbilstoši kurai par pārkāpumiem PVN jomā var uzsākt procesu un piemērot sodu tikai vienu vienīgu reizi, gan arī kārtību, atbilstoši kurai ir atļauts kumulēt procesus un sodus. Šādos apstākļos tāda valsts tiesiskā regulējuma kā pamatlietā samērīgumu nevar likt apšaubīt tas fakts vien, ka attiecīgā dalībvalsts ir izvēlējusies šāda veida kumulēšanu, jo pretējā gadījumā šai dalībvalstij tiktu atņemta šī izvēles brīvība.

Savukārt attiecībā uz strikti nepieciešamo raksturu – tādā valsts tiesiskajā regulējumā kā pamatlietā iesākumā ir jābūt paredzētām skaidrām un precīzām normām, kas privātpersonai ļauj paredzēt, par kādam darbībām vai pienākumu nepildīšanu var piemērot šāda veida procesu un sodu kumulēšanu.

Turpinājumā – ar tādu valsts tiesisko regulējumu kā pamatlietā ir jānodrošina, lai no šādas kumulēšanas izrietošie tiesību ierobežojumi attiecīgajām personām tiktu ierobežoti ar to, kas ir strikti nepieciešams, lai īstenotu šī sprieduma 44. punktā minēto mērķi.

Pirmkārt, attiecībā uz krimināltiesiska rakstura procesu kumulēšanu, kā izriet no lietas materiālos ietvertās informācijas, iepriekšējā punktā atgādinātā prasība nozīmē, ka ir jāpastāv normām, ar ko nodrošina koordināciju, lai tiesību ierobežojumi, kuri attiecīgajām personām rodas no šādas kumulēšanas, tiktu ierobežoti ar to, kas ir strikti nepieciešams.

Otrkārt, lai kumulētu krimināltiesiska rakstura sodus, ir jābūt paredzētām normām, kas ļauj garantēt visu piemēroto sodu bardzības atbilstību attiecīgā pārkāpuma smagumam, jo šāda prasība izriet ne tikai no Hartas 52. panta 1. punkta, bet arī no sodu samērīguma principa, kas ir ietverts tās 49. panta 3. punktā. Šādās normās ir jānosaka pienākums kompetentajām iestādēm otrā soda piemērošanas gadījumā raudzīties, lai visu piemēroto sodu bardzība nepārsniegtu konstatētā pārkāpuma smagumu.

(skat. 46., 47., 49., 52., 53. un 55. punktu)

8. Skat. nolēmuma tekstu.

(skat. 60.–62. punktu)

9. Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 50. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka tam nav pretrunā tāds valsts tiesiskais regulējums, atbilstoši kuram var uzsākt kriminālprocesu pret personu par pienākuma maksāt PVN likumā noteiktajos termiņos nepildīšanu, pat ja šai personai par šīm pašām darbībām jau ir piemērots galīgs administratīvais sods, kam ir krimināltiesisks raksturs, šī 50. panta izpratnē, ar nosacījumu, ka

- šim tiesiskajam regulējumam ir vispārējo interešu mērķis, ar ko var attaisnot šādu procesu un sodu kumulēšanu, proti, pārkāpumu pievienotās vērtības nodokļa jomā apkarošana, un šiem procesiem un sodiem ir jābūt vēl papildu mērķiem,
- šajā tiesiskajā regulējumā ir ietvertas normas, ar ko nodrošina koordināciju, lai no procesu kumulēšanas izrietošie tiesību ierobežojumi attiecīgajām personām būtu ierobežoti ar strikti nepieciešamo, un

- šajā tiesiskajā regulējumā ir paredzētas normas, kas ļauj nodrošināt, ka visu piemēroto sodu bardzība ir ierobežota ar to, kas ir strikti nepieciešams, samērojot ar attiecīgā pārkāpuma smagumu.

Valsts tiesai, ņemot vērā visus pamatlīetas apstākļus, ir jāpārlicinās, ka tiesību ierobežojumi, kuri attiecīgajai personai konkrēti rodas no valsts tiesiskā regulējuma piemērošanas šajā lietā un tajā atļautās procesu un sodu kumulēšanas, nav nesamērīgi salīdzinājumā ar izdarītā pārkāpuma smagumu.

(skat. 63. un 64. punktu un rezolutīvās daļas 1) un 2) punktu)